

Ģimenes pabalsti ES

Publicēts: 01.11.2020.

Ģimenes pabalsti saskaņā ar Regulu Nr.883/2004 un Regulu Nr.987/2009

No 2010.gada 1.maija stājas spēkā Regula Nr.883/2004 „Par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu” un Regula Nr.987/2009 „ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai Nr.883/2004”, kuras aizstās līdz šim spēkā esošās Regulas Nr.1408/71 un Nr.574/72.

No 2010.gada 1.maija minētās regulas attiecas uz ES dalībvalstīm, bet no 2011.gada 1.janvāra tās attiecas arī uz trešo valstu valstspiederīgajiem, ja vien viņi likumīgi dzīvo dalībvalsts teritorijā un nav saistīti tikai ar vienu dalībvalsti.

No 2012.gada 1.aprīļa Regula Nr.883/2004 un Regula Nr.987/2009 attiecas arī uz Šveici. Savukārt no 2012.gada 1.jūnija minētās regulas attiecas arī uz EEZ dalībvalstīm – Norvēģiju, Lihtenšteinu un Īslandi. Turpmāk tekstā ES/EEZ dalībvalstis un Šveice tiek definētas kā ES dalībvalstis.

Regula Nr.883/2004 nosaka ģimenes pabalstu piešķiršanas kārtību gadījumos, kad vienas ģimenes locekļi dzīvo un / vai strādā divās vai vairākās ES/EEZ dalībvalstīs. Ģimenes pabalsti ir visi pabalsti naudā vai pakalpojumu veidā, kuru mērķis ir ģimenes izdevumu atlīdzināšana, izņemot speciālos pabalstus bērna piedzimšanas vai adopcijas gadījumā.

No VSAA sniegtajiem pakalpojumiem ģimenes pabalsti Regulas izpratnē ir:

- ģimenes valsts pabalsts;
- bērna kopšanas pabalsts;
- vecāku pabalsts;
- piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu;
- bērna invalīda kopšanas pabalsts.

Šie pabalsti tiek piešķirti atbilstoši Regulas nosacījumiem. Turpmāk, kad runāsim par ģimenes pabalstiem, attiecināsim nosacījumus tikai uz šiem pabalstiem.

Bērna piedzimšanas pabalsts tiek piešķirts tikai saskaņā ar LR tiesību aktiem. Detalizētāku informāciju varat iegūt mūsu mājas lapas sadaļā [„Pakalpojumi”](#).

Saskaņā ar Regulu jebkura persona var būt apdrošināta tikai vienā ES/EEZ dalībvalstī un saņemt attiecīgo pakalpojumu tikai no vienas valsts. Līdz ar to ir svarīgi noteikt to, kura valsts ir atbildīga par ģimenes pabalstu izmaksu gadījumos, kad vienas ģimenes locekļi dzīvo un / vai ir nodarbināti divās vai vairākās ES / EEZ dalībvalstīs. Regulā ir noteikti vairāki kritēriji.

Pamatnoteikums – tā kā parasti darba ņēmējs vai pašnodarbinātais tiek apdrošināts tajā valstī, kur tas ir nodarbināts, arī par ģimenes pabalstu izmaksu parasti atbildīga ir attiecīgās personas nodarbinātības valsts.

Tas nozīmē, ka darba ņēmējam vai pašnodarbinātajam, uz kuru attiecas vienas dalībvalsts tiesību akti, ir tiesības saskaņā ar šīs valsts tiesību aktiem saņemt ģimenes pabalstus par saviem ģimenes locekļiem arī tad, ja tie dzīvo citā dalībvalstī.

99 *Piemērs: Toms ir nodarbināts Latvijā. Viņa sieva un viņu divi bērni, kuri ir 8 un 12 gadus veci, dzīvo Igaunijā. Sieva nestrādā. Ģimenes pabalsti ir izmaksājami saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem.*

Gadījumos, kad nodarbināti ir abi bērna vecāki, par ģimenes pabalstu izmaksu atbildīgo valsti nosaka attiecīgā bērna dzīvesvietas valsts. Ja bērns dzīvo valstī, kurā strādā viens no vecākiem, par pabalsta izmaksu atbildīga ir šī vecāka nodarbinātības valsts. Savukārt gadījumos, kad bērns nedzīvo nevienā no abu vecāku nodarbinātības valstīm, atbildīga par ģimenes pabalstu izmaksu ir tā vecāka nodarbinātības valsts, kurā ģimenei pienākošos pabalstu kopsummā apmērs ir lielāks.

Lai ģimene gadījumos, kad kāds no ģimenes locekļiem izvēlas dzīvot vai strādāt citā ES / EEZ dalībvalstī, varētu realizēt savas tiesības pilnībā un neciestu tādēļ, ka dažādās ES / EEZ dalībvalstīs var būt dažāds ekonomiskās labklājības līmenis, Regulā ir noteikts, ka visos augstākminētajos gadījumos otrā dalībvalstī (jeb sekundāri kompetentajā dalībvalstī) dzīvojošais / strādājošais vecāks var griezties šīs valsts kompetentajā iestādē ar lūgumu veikt abu valstu pabalstu apmēru salīdzināšanu un starpības gadījumā – veikt tās izmaksu.

99 *Piemērs: Jana ir nodarbināta Francijā. Viņas vīrs Pēteris un viņu trīs bērni dzīvo Latvijā. Pēteris ir nodarbināts Latvijā. Ģimenes pabalstu vispirms piešķir saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem. Ja ģimenes pabalstu kopējā summa, kura ģimenei pienākas Francijā, pārsniedz pabalstu summu Latvijā, tad Francija piemaksā šo starpību.*

Piemērs: Jana ir nodarbināta Lietuvā. Viņas vīrs Pēteris – Latvijā, bet abu vecāku un viņu trīs bērnu dzīvesvieta ir Igaunijā. Tā kā abi vecāki strādā dažādās valstīs un bērni nedzīvo nevienā no tām, Latvija un Lietuva veic šai ģimenei pienākošos pabalstu apmēru salīdzināšanu. Pabalstu apmērs, ko ģimenei būtu tiesības saņemt Latvijā, ir 50, 17 EUR, bet pabalstu apmērs Lietuvā – 60, 06 EUR. Tā kā Lietuvas pabalstu apmērs ir lielāks, pabalstu izmaksu ģimenei veiks Lietuva.

Grūtniecības un dzemdību atvaļinājums, kā arī laiks, kamēr tiek saņemts bezdarbnieka pabalsts, ir pielīdzināmi nodarbinātībai.

Persona tiek uzskatīta par nodarbinātu vai pašnodarbinātu laikā, kad:

- faktiski tiek veikta darbība nodarbinātas vai pašnodarbinātas personas statusā, kā arī
 - darbība nodarbinātas vai pašnodarbinātas personas statusā uz laiku pārtraukta,
 - ● un iemesls tam ir slimība, maternitāte, nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai bezdarbs, kamēr saistībā ar šiem riskiem ir jāmaksā darba alga vai pabalsti, izņemot pensijas, vai
 - ● apmaksāta atvaļinājuma, streika vai lokauta laikā, vai
- bērna kopšanai paredzēta neapmaksāta atvaļinājuma laikā, kamēr šo atvaļinājumu uzskata par līdzvērtīgu darbībai nodarbinātas vai pašnodarbinātas personas statusā atbilstoši saistošajiem tiesību aktiem

Bezdarbnieki – ģimenes pabalstus saņem no valsts, kura maksā bezdarbnieka pabalstu.

Ja persona saņem pensiju no vienas dalībvalsts, tad ģimenes pabalstus piešķir saskaņā ar šīs valsts tiesību aktiem, neatkarīgi no tā, kurā valstī dzīvo pensionārs vai bērni.

Ja pensionārs saņem pensiju no divām dalībvalstīm, tad tā valsts, kur pensionārs dzīvo ir primārā ģimenes pabalstu maksātāja, savukārt, ja otrajā dalībvalstī ģimenes pabalsti ir lielāki, tad otrā dalībvalsts veic piemaksu.

Uz darba ņēmējiem, kuri ir nosūtīti no vienas dalībvalsts strādāt uz citu dalībvalsti, nosūtījuma perioda laikā attiecas tās valsts tiesību akti no kuras tie ir nosūtīti. (skatīt sadaļu: Īslaicīgs darbs ES)

99 *Piemērs: Jāņa darba devējs Latvijā nosūta viņu uz 8 mēnešiem strādāt Vācijā. Viņam līdzī dodas viņa sieva, kura nestrādā un*

Latvijai galvenā atbildība piešķirt ģimenes pabalstus ir trīs gadījumos:

Ja Latvija ir viena no divām nodarbinātības valstīm un bērni dzīvo Latvijā;

Ja Latvija ir vienīgā nodarbinātības valsts, bet ģimenes locekļi dzīvo citā dalībvalstī;

Ja Latvija ir viena no divām nodarbinātības valstīm un bērni dzīvo trešajā dalībvalstī, un otra iesaistītā dalībvalsts ir nodarbinātības valsts, kurā piešķirtie ģimenes pabalsti ir zemāki nekā Latvijā.

Latvijai ir sekundārā atbildība piešķirt ģimenes pabalstus divos gadījumos (veikt starpības piemaksu, ja Latvijas ģimenes pabalsts ir lielāks):

Ja Latvija ir viena no divām nodarbinātības valstīm un bērni dzīvo otrā nodarbinātības dalībvalstī;

Ja otra valsts ir vienīgā nodarbinātības valsts un ģimenes locekļi dzīvo Latvijā.

VSAA izskata pieprasījumu, pamatojoties uz personas iesniegumā sniegto informāciju, kā arī visu VSAA rīcībā esošo informāciju.

Ja VSAA secina, ka Latvija ir primāri kompetentā dalībvalsts ģimenes pabalstu izmaksā, tā nodrošina ģimenes pabalstus atbilstoši Latvijas nacionālajiem tiesību aktiem.

Ja VSAA konstatē, ka personai varētu būt tiesības saņemt starpības piemaksu saskaņā ar citas dalībvalsts tiesību aktiem, tad VSAA nekavējoties pārsūta pieteikumu citas dalībvalsts kompetentajai iestādei un informē iesaistīto personu; turklāt VSAA informē citas dalībvalsts iestādi par tās lēmumu attiecībā uz pieteikumu un piešķirtā ģimenes pabalsta apmēru.

99 *Piemērs: Anna, kas dzīvo ar bērnu LV un ir nodarbināta, iesniedz VSAA iesniegumu ģimenes pabalstu saņemšanai Latvijā, taču bērna tēvs Andris ir nodarbināts Īrijā. VSAA piešķir ģimenes pabalstus Annai un papildus pārsūta Annas pieteikumu Īrijas kompetentajai iestādei un informē par to Annu, kā arī VSAA informē Īrijas kompetento iestādi par savu lēmumu attiecībā uz iesniegumu un ģimenes pabalstu apmēru.*

Ja persona, kurai būtu piešķirami ģimenes pabalsti, neizmanto tos ģimenes locekļu uzturēšanai, VSAA nodrošina minētos pabalstus tai fiziskajai vai juridiskajai personai, kura faktiski uztur ģimenes locekļus, kā to apliecina dzīvesvietas iestāde. Attiecīgajā gadījumā ir nepieciešams personas iesniegums brīvā formā, kurā persona apliecina, ka pati audzina bērnu un nesaņem nekādu atbalstu no pabalsta saņēmēja.

Piemērs 1: Tēvs ir nodarbināts LV, bet māte ar bērnu dzīvo Lietuvā. Tēvam ir tiesības saņemt LV ģimenes pabalstus par bērnu, kas dzīvo ar māti Lietuvā, taču viņš tos neizmanto bērna uzturēšanai. Tādā gadījumā Lietuvas kompetentā iestāde var sazināties ar VSAA un lūgt izmaksāt ģimenes pabalstus mātei, kas dzīvo Lietuvā.

Piemērs 2: Tēvs ir nodarbināts LV, bet māte ar bērnu dzīvo Lietuvā. Tēvs LV saņem ģimenes pabalstus par bērnu, kas dzīvo ar māti Lietuvā, taču viņš tos neizmanto bērna uzturēšanai. Tādā gadījumā Lietuvas kompetentā iestāde var sazināties ar VSAA un lūgt apturēt ģimenes pabalstu izmaksu tēvam un izmaksāt ģimenes pabalstus mātei, kas dzīvo Lietuvā.

Ja VSAA, secina, ka LV tiesību akti ir piemērojami, taču tiem nav prioritātes, VSAA nekavējoties pieņem provizorisku lēmumu par prioritāri piemērojamiem noteikumiem un pārsūta pieteikumu citas dalībvalsts iestādei un informē par to arī pieteikuma iesniedzēju. VSAA 3 mēnešu laikā pieņem nostāju attiecībā uz provizorisko lēmumu.

99 *Piemērs: Anna, kas dzīvo ar bērnu LV un nav nodarbināta, iesniedz VSAA iesniegumu ģimenes pabalstu saņemšanai LV, taču bērna tēvs Andris ir nodarbināts Īrijā.*

VSAA secina, ka Annai būtu tiesības uz ģimenes pabalstu saņemšanu Latvijā, taču prioritāri kompetentā valsts ģimenes pabalstu izmaksā ir Īrija, līdz ar to LV varētu maksāt ģimenes pabalstus starpības apmērā.

VSAA pieņem provizorisku lēmumu par prioritāri piemērojamiem tiesību aktiem un pārsūta to Īrijas kompetentajai iestādei, kā arī informē par to Annu un paziņo, ka lēmuma pieņemšana tiek atlikta uz laiku līdz 3 mēnešiem vai līdz informācijas saņemšanai no Īrijas kompetentās iestādes. Laikā līdz 3 mēnešiem VSAA pieņem nostāju attiecībā uz provizorisko lēmumu.

Lai pieprasītu ģimenes pabalstus, Jums ir jāiesniedz precīzi aizpildīts iesniegums jebkurā no VSAA teritoriālajām nodaļām. Ja Jūsu gadījumā būs iesaistīta arī cita ES/EEZ dalībvalsts un, izskatot Jūsu pieteikumu uz ģimenes pabalstu un nosakot Jūsu tiesības uz tiem, būs nepieciešams pieprasīt informāciju no iesaistītās dalībvalsts kompetentās iestādes, to veiks VSAA [Starptautisko pakalpojumu nodaļa](#).

Jāievēro! Izbraucot no Latvijas uz pastāvīgu dzīvi vai uz darbu citā ES/EEZ dalībvalstī Jums ir jāatsakās no ģimenes pabalstiem, paziņojot to savā teritoriālajā nodaļā.

Valsts sociālo pabalstu likuma 19.pants nosaka, ka pēc pabalsta piešķiršanas pabalsta saņēmējam ir pienākums nekavējoties informēt VSAA par apstākļiem, kas varētu būt par pamatu pabalsta izmaksas pārtraukšanai vai pabalsta apmēra grozīšanai.

Pabalstu izmaksu apmēru var ietekmēt apstākļi:

- 1) ja bērns izbrauc no Latvijas/tiek mainīta dzīvesvieta;
- 2) ja viens no bērna vecākiem izbrauc, lai strādātu/dzīvotu citā ES/EEZ dalībvalstī;
- 3) ja viens no bērna vecākiem pārtrauc/uzsāk darba attiecības Latvijā, bet otrs bērna vecāks strādā citā ES/EEZ dalībvalstī;
- 4) u.c.

Lūdzu sadarbojaties ar VSAA un ziņojiet par iepriekš minētajām izmaiņām. Rezultātā Jūs varat iegūt lielākus ģimenes pabalstus un izmantot iespējas, ko sniedz Latvijas dalība Eiropas Savienībā, kā arī izvairīties no Jūsu ģimenei piešķirto Latvijas Republikas valsts sociālo pabalstu pārmaksas. Jo tās saskaņā ar LR likumdošanas noteikumiem var tikt ieturētas.

KAS JĀZINA PAR PABALSTIEM, PĒC DARBA ES ATGRIEŽOTIES LATVIJĀ

[Tiesības uz ģimenes pabalstiem, ja ir/bija iesaistīta cita ES/EEZ valsts vai Šveice](#)

[Ģimenes pabalsti Latvijā pēc atgriešanās](#)

<https://www.vsaa.gov.lv/lv/gimenes-pabalsti-es>